

Wnioski z konferencji
„Zrównoważony rozwój energetyczny miast ZREM 2009.
Polityka Unii Europejskiej i Polski – nowe wyzwania”
Częstochowa, 15-16 czerwca 2009

1. Polityka Unii Europejskiej, a szczególnie pakiet klimatyczno - energetyczny stawia duże wyzwania dla Polski. W tak zwanym zliberalizowanym pakiecie, wynegocjowanym wśród państw członkowskich w grudniu 2008 r., Polska uzyskała czas na dostosowanie się do systemu pełnych opłat za uprawnienia do emisji gazów cieplarnianych, nie zmieniły się cele i czas - 2020 r. ich osiągnięcia. Potrzebna jest pilnie strategia państwa realizacji pakietu, a szczególnie prawne regulacje funkcjonowania sektorów wytwarzania i użytkowania energii do roku 2020 oraz w perspektywie do 2050 roku.
2. Znajomość zadań samorządów terytorialnych wynikających z nowej polityki energetycznej UE i Polski jest niedostateczna. Wprawdzie zapowiadane są nowe obowiązki gmin w projekcie ustawy o efektywności energetycznej i aktualizowanej ustawie Prawo energetyczne, ale są one zbyt ogólne i nieprecyzyjne, nie określają czy cele pakietu 3x20% są wprost przenoszone na gminę, czy obowiązek planowania energetycznego ma jakiś rygor prawny i konsekwencje za brak takowego. W strategii realizacji polityki energetycznej kraju muszą być określone zadania dla wszystkich podmiotów w tym dla samorządów terytorialnych. Rozwiązania nie mogą ograniczać się tylko do nałożenia obowiązków, ale przedstawiać komplementarny zestaw instrumentów: prawnych, finansowych, edukacyjnych, informacyjnych, instytucjonalnych prowadzących do realizacji celów. Gminy powinny być partnerem dla administracji centralnej, a nie biernym wykonawcą nakładanych zadań.
3. Miasta mogą i powinny odegrać znaczącą rolę w realizacji polityki energetycznej UE i Polski. Tam zużywa się ok. 70 % energii finalnej. Stowarzyszenie Burmistrzów miast EU-27 (Convenant of the Mayors) to obiecujący mechanizm Unii Europejskiej dla angażowania się miast w realizację pakietu 3x20%. Dobre przykłady działań już uczestniczących w tym stowarzyszeniu 4 miast polskich winny być rozpowszechnione i stworzyć zachętę do przystępowania dalszych miast. Znaczącą w tym rolę mogą odegrać istniejące stowarzyszenia i związki miast, mogące realizować mechanizmy informacyjne i edukacyjne polityki energetycznej kraju. Statystyka państwowa powinna umożliwić liczenie i monitorowanie celów 3x20% od 1990 r.
4. Wyzwania nowej polityki energetycznej UE i kraju wymagają nowego podejścia do planowania zaopatrzenia gminy w energię i innej struktury założeń i planów energetycznych gmin w stosunku do tej, jaka obecnie obowiązuje w ustawie Prawo energetyczne. Konieczne jest przeniesienie celów pakietu 3x20% i nowej polityki energetycznej na poziom gminy. Struktura założeń i planu winna być ukierunkowana na cele, np.: bieżące i perspektywiczne bezpieczeństwo energetyczne, poprawę efektywności energetycznej, poprawę warunków środowiska, optymalizację kosztów zaopatrzenia w energię. Te dokumenty strategiczne powinny zawierać prognozy i sposób pokrycia zapotrzebowania na energię, scenariusze wskazanych działań oraz rekomendację wyboru najkorzystniejszego z nich, propozycje sposobu monitorowania realizacji celów. Planowanie energetyczne na poziomie gminy powinno pozostać dwuetapowe: pierwszy etap- założenia winny tworzyć lokalną politykę energetyczną i strategię jej realizacji, drugi etap- plan realizacyjny, obejmujący wszystkie działania (inwestycyjne, edukacyjne, informacyjne, doradcze, instytucjonalne i organizacyjne).

5. Na lokalnym rynku zaopatrzenia w ciepło konkurują: ciepło sieciowe, gaz ziemny, energia elektryczna i inne nośniki energii jak węgiel, gaz płynny, olej opałowy, biomasa itp. Regulacje systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (EU ETS) spowodują, podwyżkę cen energii elektrycznej i ciepła sieciowego. System certyfikatów, w tym „białych certyfikatów”, dodatkowo obciąży kosztami sieciowe nośniki energii. Może to doprowadzić do niekorzystnej i nierównoprawnej konkurencji nośników energii, co spowoduje wypieranie z lokalnego rynku ciepła czystych nośników energii przez np. węgiel i odłączanie się odbiorców od sieci. Centralny decydent, wprowadzając rozwiązania cząstkowe, musi analizować skutki w poszczególnych segmentach rynku i dla danych grup odbiorców.
6. W miastach istotnym priorytetem jest eliminowanie zagrożeń z tytułu przekroczenia zanieczyszczeń powietrza, a w najbliższej przyszłości wypełnienia wymogów dyrektywy UE o jakości powietrza (CAFE). Ograniczenie tzw. niskiej emisji ze źródeł punktowych (piece, kotły, kominki) i z transportu jest kluczowym problemem zintegrowanego planowania energetycznego i środowiskowego w gminach. Brak jest systemowych rozwiązań dla tych działań w kraju, np. prawnej regulacji eliminowania spalania węgla i innych paliw niskiej jakości w wyznaczonych strefach miast, programów dofinansowania przedsięwzięć drobnych, ale w masie, istotnych użytkowników energii.
7. Na poziomie kraju, jak również na poziomie lokalnym, koniecznym jest przyjęcie celu strategicznego jak: tworzenie warunków do efektywnego zaspokajania potrzeb energetycznych w ramach wyznaczonych i dostępnych zasobów naturalnych oraz limitów dotyczących odprowadzania do środowiska zanieczyszczeń. W praktyce oznacza to projektowanie i realizację systemów zaopatrzenia w energię, opartych na zrationalizowanym zapotrzebowaniu oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii w ujęciu regionalnym i lokalnym.
8. Kluczowe decyzje w polityce energetycznej kraju w zakresie celów i sposobów ich osiągnięcia winne być oparte na wszechstronnych analizach i studiach wykonalności z oceną skutków dla wszystkich celowych grup, gospodarki i społeczeństwa. Decyzje te powinny być przedmiotem powszechnych konsultacji. W większym stopniu w tworzenie profesjonalnego systemu podejmowania decyzji winny być zaangażowane uczelnie i inne jednostki badawcze.
9. Liberalizacja rynku energii elektrycznej, pozwalająca na wolny wybór Spółki obrotu energii stanowi wyzwanie i jednocześnie szansę dla odbiorców energii. Szczególnie istotną rolę powinny odegrać w tym procesie samorządy terytorialne, które są dużymi i wiarygodnymi odbiorcami energii. Wykorzystując możliwość zmiany Spółki obrotu energii elektrycznej, gminy mogą w sposób świadomy kształtować rynek energii elektrycznej oraz ograniczać wydatkowanie środków publicznych na energię. Jednak żeby proces ten postępował niezbędna jest wymiana doświadczeń oraz prowadzenie stosownych szkoleń i warsztatów. Na szczególne uznanie zasługuje inicjatywa podjęta przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, który w ramach Strefy Odbiorcy przeprowadza konferencje informacyjne dla przedstawicieli samorządów oraz przedsiębiorstw energetycznych, prezentując uwarunkowania funkcjonującego rynku energii elektrycznej. Niezbędna jest intensyfikacja upowszechniania doświadczeń oraz szkoleń w tym temacie.
10. Efektywność energetyczna to duży potencjał oraz priorytet energetycznej polityki krajowej i lokalnej. Dotychczasowe mechanizmy to za mało. Białe certyfikaty i wiodący przykład jednostek publicznych to nie wszystko. Nie obejmą ok. 30-40% użytkowników energii. Potrzebny jest krajowy program działań i mechanizmy, które będą indywidualnie

dopasowane do każdej grupy użytkowników i typów przedsięwzięć efektywności energetycznej. To zadanie dla projektu ustawy o efektywności energetycznej.

11. Winien powstać krajowy portal informacyjno–edukacyjny, zawierający kompleksowe informacje z zakresu kształtowania i realizacji lokalnej polityki energetycznej, między innymi wspierający samorządy terytorialne w organizacji i planowaniu zaopatrzenia w energię, korzystaniu z wolnego rynku energii, przygotowaniu i realizacji działań mających na celu poprawę efektywności energetycznej.
12. Instytucjonalny rozwój, powstanie i funkcjonowanie zespołu do zarządzania energią i środowiskiem w gminie stanowi podstawę do efektywnego i skutecznego działania w zakresie kształtowania i realizacji lokalnej polityki energetycznej, która musi być spójna z obowiązującymi przepisami oraz krajowymi i miejscowymi dokumentami strategicznymi. Niestety proces ten postępuje zbyt wolno, chociaż tam, gdzie takie zespoły powstały wymierne efekty i dobre wzory są znaczące. Przykładem mogą być takie miasta jak Częstochowa i Bielsko-Biała, w których w stosunkowo krótkim czasie osiągnięte efekty ekonomiczne, energetyczne i ekologiczne po wielokroć przewyższyły koszty funkcjonowania takich zespołów. W większych miastach zespoły zarządzania energią winny być standardem jakości zarządzania w gminie, w mniejszych miastach i gminach usługę mogą wypełnić firmy zewnętrzne lub powiaty dla gmin na swoim terytorium.
13. Lokalne plany wzrostu efektywności energetycznej, tworzone na wzór programu krajowego, mogą wypełnić zadania gmin, określone w projekcie nowej ustawy o efektywności energetycznej. Sektor publiczny ma być wzorem i liderem we własnych obiektach i promotorem działań wśród innych podmiotów gospodarczych i lokalnej społeczności. Miasto Częstochowa realizujące pierwszy, taki lokalny plan w Polsce może dostarczyć nowych doświadczeń i przekazać dobre praktyki. Potrzebny jest jednakże system upowszechnienia i przekazywania informacji. Ten obowiązek mogą wypełnić funkcjonujące organizacje samorządowe, np.: Związek Miast Polskich, Związek Powiatów Polskich, Śląski Związek Gmin i Powiatów, itp.
14. Dobra współpraca miasta z przedsiębiorstwami energetycznymi i zaangażowanie tych przedsiębiorstw w zrównoważone gospodarowanie energią w mieście prowadzą do inicjowania i realizacji konkretnych działań efektywnych energetycznie, przyjaznych środowisku i lokalnej społeczności. Przedsiębiorstwa energetyczne działające na obszarze miasta Częstochowy, realizujące zasady Społecznej Odpowiedzialności Biznesu, aktywnie włączają się w kształtowanie i realizację lokalnej polityki energetycznej. Prezesi i Dyrektorzy przedsiębiorstw działają społecznie w powołanej przez Prezydenta Miasta Częstochowy Pana Tadeusza Wrone, Radzie na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Gospodarki Energetycznej Miasta Częstochowy. Atmosfera zrozumienia i konstruktywnej współpracy pozwala przedsiębiorstwom energetycznym lokować w Częstochowie inicjatywy i inwestycje, które w sposób znaczący wpływają na jakość zaopatrzenia społeczności lokalnej w media energetyczne. Niezwykle istotne jest budowanie w samorządach świadomości, że mają prawo i obowiązek określenia lokalnej polityki energetycznej oraz, że są równoprawnym uczestnikiem rynku energii. Tę samą świadomość powinny mieć przedsiębiorstwa energetyczne.

Adresaci wniosków:

Ministerstwo Gospodarki i Urząd Regulacji Energetyki:

- Opracowanie strategii realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego (wniosek 1)

- Instrumentarium wdrożenia strategii. Zadania dla samorządów terytorialnych (wniosek 2)
- Statystyka państwowa wspomagająca gminy (wniosek 3)
- Nowy standard planowania energetycznego w gminach (wniosek 4)
- Ocena skutków EU ETS i białych certyfikatów na lokalnym rynku ciepła (wniosek 5)
- Strefy czystej energii w miastach (wniosek 6)
- Zrównoważone podejście w krajowej i lokalnej polityce energetycznej (wniosek 7)
- Uzasadnione i konsultowane decyzje (wniosek 8)
- Adekwatne do każdej grupy celowej mechanizmy efektywności energetycznej (wniosek 9)
- Stworzenie krajowego portalu informacyjno-edukacyjnego (wniosek 11)

Samorządy terytorialne, stowarzyszenia i związki powiatów, miast i gmin:

- Nowe cele zadania w samorządach terytorialnych (wniosek 2)
- Stowarzyszenie Burmistrzów Unii Europejskiej, informacje roku bazowego 1990 (wniosek 3)
- Nowe podejście i standard lokalnych planów energetycznych (wniosek 4)
- Strefy czystej energii w miastach i gminach (wniosek 6)
- Samorządy rozsądnym kupcem energii (wniosek 9)
- Organizacja i kompetencje zespołu zarządzania energią w gminach warunkiem sukcesu (wniosek 12)
- Lokalne plany efektywności energetycznej w gminach (wniosek 13)
- Współpraca z przedsiębiorstwami energetycznymi i platforma koordynacji –Rada na rzecz Zrównoważonej Energii w gminach (wniosek 14)